

venialiter peccat quamdiu voluntate sua non satisfacit Deo, censetur moraliter perseverare in illa voluntate, atque adeo indignus divina quadam familiaritate et singularissimis auxiliis: propter quod dicunt sancti hanc maculam repugnare fervori charitatis. 2.^a A contrario: remissio venialis peccati ex sententia theologorum sine infusione novae gratiae fieri potest: ergo illa privatio in qua talis macula consistere potest, non privat aliqua forma, et habitu reali physice, quandoquidem sine tali habitu auferri potest per Dei condonationem.

De poenis peccatorum agetur infra, Disquis. VI. De Novissimis.

DISQUISITIO IV.

De humana operatione per gratiam elevata.

PROOEMIUM.

Summus Dominus, qui dices est in misericordia... cum essemus mortui peccatis (1), noluit genus humanum, e pristina et supernaturali dignitate lapsum (2), in aeternum perire, sed maxima et pretiosa... promissa (3) ei impertitus est, gratiam scilicet, qua homines divinae consortes naturae effecti e lapsu erigerentur, ad salutariter operandum roborarentur, vitamque aeternam tamquam filii Dei et cohaeredes Christi (4) promererentur. De hac igitur potenti gratia, quae hominem ad finem supernaturalem conducit, post tractatum de actibus et regulis operationum hominis secundum naturam, recte cum D. Thoma (5) disseritur. Sed quoniam gratia tota supernaturalis est, primo de ratione entis supernaturalis aliqua praemittenda sunt (6).

QUAESTIO PRAEIVIA.

De ente supernaturali.

1. Plures vocis *naturalis* acceptiones Disquisit. II, n. 100 dedimus, ubi tandem conclusimus: theologis, naturale esse quod absolute et simpliciter supernaturale non est, et intra naturae vires et exigentiam continetur; supernaturale e contra, quod excedit omnem continentiam et exigentiam naturae. Quod illic supposuimus, nunc hic fusius declarandum est, solideque probandum. Supernaturale potest considerari relative seu per comparisonem cum natura, et positive seu absolute secundum suam entitatem. Juxta primam acceptionem:

Dico I. Supernaturale relative conceptum est quod totius naturae creatae et possibilis cum

(1) Paul. ad Ephes. II, 4, 5.—(2) Recole Disq. II, c. III. De statu supern. primi hominis.—(3) 2, Petri I, 4.—(4) Rom. VIII, 17.—(5) I, 2, Q. 109-114.—(6) De possibil. ent. super. vide Palmieri S. J. De Deo creatante et levante, Thes. XXXVI.

ea connexae vires superat, ac proinde est illi indebitum.

2. *Nota*. I. Ens supernaturalis juxta communem omnium scholarum sensum est ens quoddam subline et naturam excedens: dividitur: a) In *supernaturale simpliciter et absolute*, quod omnem substantiam creatam excedit; et *supernaturale secundum quid seu relative*, quod aliquam non vero omnem creatam naturam superat, ut vires hominis respectu lapidis. b) In *supernaturale secundum excellentiam dignitatis*, Deus, qui solus dignitate excedit omnem substantiam creatam et creabilem; et *secundum excellentiam virtutis*, quatenus non potest contineri intra aliquam virtutem naturalem, v. g. gratia sanctificans. c) In *supernaturale quoad substantiam*, et *quoad modum*; primum illud est quod entitate sua superat totius naturae exigentiam; alterum vero, quod superat tantum modum, non vero vires totius naturae, v. g. restitutio visus caeco a natiuitate. Illud vocatur ab aliquibus intrinsece, entitative, quidditative supernaturalis; hoc vero, supernaturalis solum extrinsece. d) In *supernaturale philosophicum*, si consideratur comparative ad naturam creatam, quam excedit, et *theologicum*, si in sua intrinseca perfectione respectu Dei: nonnulli hanc partitionem rejiciunt tamquam impropiam, quia supernaturalis semper ad Deum relationem dicit.

II. Frequentiores naturae notiones ab scholasticis usitate ad quatuor revocari possunt (1). Prima dialecticorum propria, Philosophiam etiam Metaphysicam et Theologiam transcendens, quae naturam pro cuiusque rei essentia et quidditate usurpat; secunda propria Metaphysicae, quae pro substantia completa ut a subsistentia distinguitur supponit; tertia physica, quae pro substantia incompleta, ut materiam et formam comprehendit, accipitur; quarta theologorum disputatione frequentissima, quae pro ea aggregatione rerum sumitur, quae ab ordine supernaturali et gratia dividitur. Etenim natura, quam dona supernaturalia superant, non est *essentia*, nam et ipsa suam habent essentiam; non *Deus*, quia Deo omnia subiacent; non *rerum universitas* simpliciter, quia ipsa pariter in hac rerum universitate continentur; restat igitur ut superent quamdam naturalium rerum collectionem prout ordini supernaturali oppositam. Quae sit haec collectio disceptatur inter theologos. Una sententia (2) dicit esset collectionem omnium substantiarum sive completarum, sive incompletarum existentium; altera, non existentium modo, sed etiam omnium possibilium substan-

(1) Ripalda. *De ente super.* l. 1, D. 1, n. 9. — (2) Coninck, *Disp.* 4, *de actib. super.* n. 9.

tiarum (1); tertia Ripaldae, quam tuemur, vult esse collectionem existentium et possibilium cum modo existentibus connexarum. «Illis autem possibilibus, ait Ripalda (2), existentes affines et connexae sunt, quibus repugnantibus, aliquae existentes necessario repugnarent, propter ordinem transcendentalem, quo ad eas referuntur. Hae vero sunt quae intra vires naturales existentium physicas aut intentionales quidditative continentur. Illas substantias quidditative contineri intra vires physicas existentium intelligo, quae quoad suam essentiam virtute naturali existentium adaequate aut inadaequate fieri possunt. Illas vero contineri quidditative intra vires intentionales, quae ab aliqua existentium cognitione sibi naturali quidditative possunt intelligi.»

3. *Prob.* 1.º Superare naturam convenit omnibus entibus supernaturalibus notis, ut gratiae, lumini gloriae, etc. Sed haec non modo supra collectionem substantiarum existentium, sed etiam possibilem, quae in virtute et ordine existentium continentur, elevantur. Ergo ens supernaturalis relative conceptum se prout superat naturam, etc. *Min.* *prob.* Quia si aliqua substantia non esset elevanda, ut attingeret ordinem illum, qui attingitur gratia, lumine gloriae, etc., eo ipso esset supernaturalis; e contra omnis quae esset elevanda, ut illum attingeret, eo ipso esset hujus ordinis naturalis, ad minus affinis. Aliunde, nullum datur fingere ens naturale, cui superare naturam modo dicto conveniat; nam si est substantia continebitur saltem intra vires intentionales quidditativas Angelorum, si non existentium, possibilem Angelorum, qui sine fine perfectiores et perfectiores esse possunt; si est accidens, alicui sane substantiae intra collectionem modo explicatam contentae, connaturale erit. Ergo...

2.º Quenam sit notio naturae, quam entia supernaturalia excedunt, ex conciliis et Patribus debemus cognoscere. Atqui ex eis colligitur eam esse naturae notionem, quam in assertionem proponimus. Ergo... *Min.* *prob.* Quoad primum, *excedere naturam*, est manifestum. S. Cyrillus Alex. (3) in verba illa: *dedit eis potestatem filios Dei fieri* (4), ait: «Ad dignitatem supernaturalem ascendamus per Christum. Est verus ille Filius existens a Patre, sed nos ejus benignitate adoptivi sumus, gratiae loco id accipientes: creata quippe et serva natura ad res supernaturales (scilicet quibus) vocatur solo nutu et voluntate Patris.» Concil. ARAUSICANUM II (5), postquam pluribus canonibus ordinem supernaturalem ad-

(1) Cajetanus, in 1.^{am} p. Q. 12, art. 4. cum aliis; vide Ripalda. *De ente super.* l. I, D. 3, n. 8. — (2) Ibidem, n. 23. — (3) Lib. 2, in Joann. c. 9. — (4) Joann. I, 12. — (5) In fine.

versus semi-pelagianos stabilierit, de ipsa fide boni latronis, centurionis et Zachaei decernit: «Unde manifestissime credendum est, quod... illa tam admirabilis fides non fuit de natura, sed divinae largitatis donum.» Et S. Thomas (1): «nulla natura creata est sufficiens principium actus meritorii vitae aeternae, nisi superaddatur aliquod supernaturale donum, quod gratia dicitur.» Quoad secundum, nempe *excedere naturam modo a nobis proposito*, probatur. Concilia. Patres ac theologi dona supernaturalia constituunt expresse quidem supra substantias nunc existentes, implicite vero etiam supra alias possibles existentibus praestantiores; nemo enim affirmare audebit, gratiam v. g. sanctificantem debitam esse omnibus substantiis possibilibus, (cogita angelum possibilem immediate perfectiorem supremo ex creatis) quae existentes perfectione excedant. Sed huiusmodi substantiae non possunt esse aliae, quam modo existentibus affines; quae enim supra ordinem nunc existentium elevantur, eo ipso excellentiam participant, quam theologis entibus supernaturalibus tribuunt. Ergo...

3.º Notio naturae, quam defendimus, caeteris est aptior ad notionem entis supernaturalis capessendam. Ergo caeteris est praeferrenda. *Antec.* prob. Nam prima sententia, ut constat ex argumento praecedenti, excellentiam entis supernaturalis nimis coarctat; secunda vero: a) reddit inutilem et ridiculam celebrem inter theologos quaestionem, utrum sit possibilis substantia supernaturalis; b) ipsam existentiam entis supernaturalis in dubium revocat, ut bene notat Ripalda (2): «nam sicut nonnumquam natura substantiam significat, etiam nonnumquam significat quidditatem et essentiam cuiusque rei, supra quam tamen naturam nulla plane dona existere possunt.»

4. *Corollarium.* Ex dictis deduces, quo sensu supernaturale ens sit naturae indebitum, nempe quocumque debito; sive *constitutivo* ut anima rationalis respectu hominis; sive *consequutivo* ut personalitas respectu naturae rationalis; sive *exigitivo* ut quantitas relativa ad corpus (3).

5. Obj. 1.º Concilia et Patres dona supernaturalia solum cum substantiis nunc existentibus earumque viribus conferre solent. Ergo ad mentem Conciliorum et Patrum supernaturale est quod solum substantias creatas nunc existentes excedit.

Resp. Dist. *antec.* Explicite et non exclusive; conc. Implicite et exclusive; neg. Concilia et Patres adversus haereticos doctrinam catholicam propugnantes affirmant quidem expresse dona super-

(1) 1, 2, Q. 114, art. 2. (2) De ente super. L. I, D. 3, n. 9.—(3) Vide D. Thom. 1, Q. 23, art. 1, ad 3; S. Bonaventura 2, D. 29, art. 1, q. 1.

naturalia nullatenus obtineri posse viribus propriis naturae intellectualis nunc existentis, ut haeretici assererent; verum implicite substantias possibles in eodem ordine constitutas propter rationis paritatem comprehendunt.

Obj. 2.º Nequit supernaturale constitui in eo, quod sit naturae indebitum; nam odium Dei non est debitum naturae, et tamen non est supernaturale. Ergo...

Resp. Neg. *antec.* et dist. rationem quoad primum: Non est debitum naturae *moraliter* i. e. juxta rectam agendi rationem, cui homo libere se accommodare debet; conc. *physice*; subdist. debito exigentiae necessariae; conc. debito positivae capacitatis et praecognitionis in naturali libertate; neg. Odium enim Dei non superat vires activas naturae. Secundum omnino concedo, nam cum dicitur ens naturale esse, cujus productio aut conservatio exigitur a natura, nomine productionis intelligitur vel actio, qua res fit, vel actus primus completus in quo continetur; jam vero haec a natura humanae exigitur.

Obj. 3.º Deus, ut auctor naturae, potest hominibus indebita dona conferre. Sed haec dona essent naturalia. Ergo...

Resp. Dist. *maj.* Dona indebita *respective*, quatenus Deus intra ordinem providentiae naturalis, non tepetur omnia, sed sufficientia media naturalia ad finem naturalem consequendum conferre; conc. *Absolute* et omni modo indebita; neg. vel subdist. Reduplicative ut auctor naturae; nego. Aliter; conc. *Min.* dist. Essent dona naturalia indebita *respective*; conc. vel trans. Indebita absolute; neg. Si enim dona, de quibus est sermo, essent prorsus indebita, jam supernaturalia evaderent quoad substantiam, ac proinde Deus ea elargiretur ut auctor ordinis supernaturalis seu gratiae.

Dico II. Conceptus absolutus et proprius entis supernaturalis in connexione cum gratia sanctificante consistit.

6. **Nota.** 1. Conceptum positivum seu absolutum et proprium entis supernaturalis, ut recenset Ripalda (1), reponunt alii in eo, quod sit simpliciter naturae indebitum; alii in eo, quod ad divinum ordinem spectet; alii in connexione cum unione immediata Dei, ut est in se, sive physica, ut est hypostatica, sive intentionali, qualis est visio beatifica; ita sentiunt non pauci, quos sequuntur *Wiceburgenses*; alii, qui merito deseruntur, censent questionem esse indefinibilem et sufficere supernaturale relative, ut in *Dico I*, declaratur; alii tandem, cum Ripalda (2), in connexione cum gratia sanctificante. Hanc sententiam amplecti-

(1) *De ente super.* L. I, D. 4, sec. 2.^a—(2) *De ente super.* L. I, D. 4, sec. 3.^a

mur, praeter rationes dandas in probatione, quia facile ad eam reduci possunt plures ex recensitis; nam entia, quae cum gratia sanctificante connexa sunt, media gratia habituali participant naturam et attributa divina et sunt in ordine divino specialiter constituta, sicut ex connexione cum ipso Deo aut visione beata et unione immediata Dei ut est in se.

II. Connexio de qua agimus est: 1.º *quiddiativa* seu in esse rei, non denominativa; sic, quamvis nos elevati simus ad ordinem supernaturalem, nostrum esse permanet naturale. 2.º *Physica*, quae scilicet, intercedit inter entitatem physicam, ut inter causam et effectum, proprietatem et naturam, dispositionem et formam, aliaque similia. 3.º *Intentionalis*, cum rei cognitio est soli gratiae sanctificantis debita ac connaturalis. 4.º *Immediata*, cum directe et sine alio medio respiciat gratiam. 5.º *Mediata*, cum existit media alia re. 6.º *Antecedens*, quae illis convenit rebus, quae gratiae existentiam nexu aliquo praecedunt. 7.º *Consequens* vero, quae illam consequuntur.

7. Prob. 1.º Petrus Ap. (1) docet: *Quomodo omnia nobis divinae virtutis suae, quae ad vitam et pietatem donata sunt, per cognitionem ejus, qui vocavit nos propria gloria et virtute, per quem maxima et pretiosa nobis promissa donavit, ut per haec efficiamini divinae consortes naturae.* Unde, hic S. Petrus omnia dona supernaturalia nobis a Christo promerita generatim commendat. Sed ex eo universim commendat, quod connectantur cum gratia sanctificante. Ergo... *Maj.* prob. a) quia sola intrinsece supernaturalia obtinentur virtute divina seu singulari concursu, ut significat modus loquendi S. Petri. b) quia sola ipsa conducunt ad vitam et pietatem supernaturalem legis novae, de qua loquitur S. Petrus. c) quia solum ipsa possunt dici *maxima et pretiosa nobis promissa.* *Min.* prob. Bona supernaturalia ex eo universim commendat S. Petrus, quod illis efficiamur *divinae consortes naturae.* Atqui formaliter ad divinae naturae consortium elevamur gratia sanctificante ut postea probabimus. Ergo...

2.º Concilia, Patres et theologi affirmant actus fidei, charitatis et aliarum virtutum esse supernaturales, quia spectant seu referuntur ad justificationem. Atqui si haec non esset propria excellentia rei supernaturalis, parum efficax esset hujusmodi ratio. Ergo... Confirm. Concilia et Patres docent contra pelagianos, ad opera salutaria necessaria esse auxilia gratiae actualis superaddita naturae, et supernaturalia; atque hujusmodi auxilia vocant justificationem, justificationis gratiam. Sed non sunt justificatio forma-

(1) 2, c. l, 1-4.

liter. Ergo ita vocant vi alicujus connexionis cum gratia sanctificante. *Min.* et *conseq.* patent; *major* est ex concil. Milevitano praedicta auxilia vocante, can. 3: «gratiam per quam justificamur;» et can. 5: «gratiam justificationis.» Concinit S. Augustinus (1) eadem auxilia appellans: «gratiam, qua justificamur.» «Gratiam, quae non est natura, sed qua salvator natura, qua praedestinati justificamur, et glorificamur.» Ergo... Hujus connexionis rationem praebet S. Cyrillus Alex. (2): «Qui fide Christi in adoptionem filiorum vocati sunt, humilitatem naturae suae deposuerunt, et honorantis Christi gratia quasi splendida induti purpura ad supernaturalem dignitatem ascendunt.» Ubi clarius exprimi non poterat adoptionem gratiae sanctificantis esse elevationem humilis naturae ad statum supernaturalem.

3.º Auctoritate Angelici doctoris (3), qui, postquam in probationibus adduxerit textum Sti. Petri (prob. 1.º), virtutes theologicas esse supernaturales ait, quia: «sicut lignum ignitum participat naturam ignis, et sic quodammodo fit homo particeps divinae naturae... Et sic istae virtutes conveniunt homini secundum naturam participatam.»

4.º Ratione. a) Illa dicenda est notio absoluta et propria entis supernaturalis, quae sit communis omni enti supernaturali, et nulli naturali conveniat. Sed talis est connexio cum gratia sanctificante. Ergo... *Min.* prob. Nullum est ens supernaturale, quod non sit connexum cum gratia sanctificante modo supradicto; et nullum naturale, quod e contra sit cum illa connexum, ut patet inductione facta inter bona supernaturalia nota, et difficultatum solutione constabit. Breviter probari potest cum Ripalda (4): dona supernaturalia, aut sunt propriae substantiae spiritualis et intellectivae, aut substantiae corporeae. Si substantiae intellectivae propriae sint, cognitione physica; si substantiae corporeae, cognitione saltem intellectuali junguntur cum gratia sanctificante. Igitur nullum est donum supernaturale, quod aliqua cognitione gratiae sanctificantis non jungatur. *Antec.* prob. Bona habitualia substantiae intellectivae manant a gratia tanquam proprietates; dona Spiritus-sancti ut scientia infusa, lumen gloriae, gratiae sanctificantis capacitatem et dignitatem supponunt; dona tandem actualia v. g. fidei, spei etc... sunt dispositiones ad illam. Bona vero supernaturalia naturae corporeae dotes sunt corporis gloriosi consequentes beatitudinem justorum; aut saltem perfectiones corporis uniti hypostatice Deo, quae unio gratia substantialis est, aut

(1) Epist. 95.—(2) in Jo an. c. 14.—(3) 1, 2, q. 62, art. 1.—(4) L. I, D. 4, n. 28. *De ente super.*

saltem cognitionem quidditativam scientiae infusae, alteriusve luminis connexi cum gratia sanctificante non excedunt. Ergo omnia dona supernaturalia cognatione aliqua cum gratia sanctificante donantur. Posterior pars prob. Bona supernaturalia sunt supra omnem connexionem quidditativam, ordinem transcendentem et exigentiam naturae. Ergo nullum constat ens naturale, quod mediate aut immediate ordine transcendentem cum gratia sanctificante connectatur. b) In hac sententia optime declaratur conceptus entis supernaturalis, quod apprehenditur ut esse quoddam praestantissimum creatae naturae elevatae supra omnem naturam creatam ad cognationem cum divina natura. Sed haec elevatio fit gratia sanctificante, quam Catechismus Tridentinus (1) appellat: «divinam qualitatem.» S. Cyrillus Alex. (2), «formam divinam.» S. Dionysius (3), «divinam nativitatem.» Ergo cum gratia sanctificante connecti debet quicquid est supernaturale.

8. Obj. 1.º Dantur aliqua entia supernaturalia non connexa cum gratia sanctificante, nempe ipsa gratia sanctificans, quae neque est connexa cum gratia sanctificante distincta, neque cum gratia ut secum identificata; quia connexio extremorum distinctionem supponit. Ergo...

Resp. Neg. *antec.* Probationis primum membrum conc. Secundum, neg. vel dist. non est connexa physica connexionem; conc. logica aut metaphysica; neg. Connexio physica distinctionem realem supponit inter extrema connexa, non vero logica aut metaphysica, quae inter extrema realiter indistincta consistere potest. Ratio est quia: «gratia sanctificans se ipsa immediate ratione excellentiae participantis naturam divinam, qua inter omnia dona singularissimum est, ad ordinem singularem atque excelsum nempe supernaturalem et divinum pertinere apprehenditur; caetera vero quae in gratiam sanctificantem ordinem transcendentalem habent, per cognationem cum ipsa, in eam excellentiae conditionem et supernaturalitatem adscribuntur (4).»

Obj. 2.º Potest Deus accidentia supernaturalia efficere naturae irrationalis propria, ut videtur fuisse vis praeservativa mortis in ligno vitae. Sed huiusmodi accidentia carerent connexionem cum gratia sanctificante, quae est propria rationalis creaturae. Ergo...

Resp. conc. *maj. Min.* neg. Nam etiam permittendo illa non habitura connexionem physicam cum gratia sanctificante, adhuc haberent intentionalem quidditativam, quatenus soli gratiae illo-

(1) De baptismo.—(2) L. 4, in Isaiam, Or. 2.—(3) De eccles. hierarch. c. 2.—(4) Ripalda. De ente super. L. I, D. 4, n. 32.

rum accidentium quidditativa cognitio deberetur. Dixi permittendo, quia verius videtur nulla esse accidentia supernaturalia, quae physice etiam alicui sanctitati, saltem substantiali seu unioni hypostaticae, aliquo pacto debita non sint. Quidquid enim perfectionis esse potest in substantia creata, certe unioni hypostaticae, infinite substantiam unitam perficienti, debitum est. Nec obest naturam irrationalem non fieri sanctam eo modo, quo creaturae rationales; nam harum sanctitatis non est capax; fieret tamen unione hypostatica sancta sanctitate religionis et digna cultus latriae. Jam vero ad ordinem supernaturalem sufficit haec sanctitas, cum ratio in genere sanctitatis praescindat ab habituali et substantiali (1).

De virtute arboris vitae ad praeservandum a morte potest cum D. Thoma (2) aliisque negari fuisse supernaturalem: «Non potest erat virtus ligni vitae ad hoc se extendere ut daret corpori virtutem durandi tempore infinito, sed usque ad determinatum tempus... Unde cum virtus ligni vitae esset finita, semel sumptum praeservabat a corruptione usque ad determinatum tempus; quo finito, vel homo translatus esset ad spirituales vitam, vel indignis iterum sumere de ligno vitae.»

Obj. 3.º Actus supernaturales generant habitus naturales. Sed hi connectuntur cum sua causa nempe actibus supernaturalibus. Ergo dantur aliqua entia naturalia connexa cum gratia.

Resp. Permitto *maj.* quam probabilius negandam existimo. *Min.* neg. Nam habitus naturalis processio ab actibus supernaturalibus est supra exigentiam huiusmodi habitus, et solum contingit supernaturalium actuum exigentia; habitus naturalis suapte natura a solis actibus naturalibus producit et solum ad eos ordine transcendentali refertur.

SCHOLION.

De possibilitate substantiae supernaturalis.

Haec quaestio ad declarandum conceptum entis supernaturalis est valde utilis. Questionis sensus est: an possibilis sit creatura rationalis, cui gratia sanctificans, visio intuitiva essentiae divinae, alique huiusmodi dona sint connaturalia, sen ex ipsis naturae principii debita. Tota quaestio, ait Suarez (3), pendet ex visione beata, nam in genere finis est quasi prima radix totius ordinis gratiae omniumque supernaturalium donorum. Negant possibilitatem D. Thomas (4), thomistae generatim, et nostri communiter

(1) Ripalda, De ente super. L. I, D. 4, n. 34.—(2) I, Q. 97, art. 4.—(3) De Deo, l. 2, c. 9, n. 1.—(4) I, Q. 12, art. 4.

cum Suario (1); ejus non repugnantiam non omnino rejiciunt Valentia, Molina, Becanus, etc.; palam defendunt Albertinus, Hurtado, Mendoza, Marin (2), et prae omnibus strenue et subtiliter Ripalda (3). Nos communem sententiam, pondere saltem auctoritatis probabiliorem, sequemur.

Dico. III. Substantia entitative supernaturalis probabilius repugnat.

9. Prob. 1.º Auctoritate Patrum, qui vel solo nutu Dei creaturam elevari ad supernaturalia, vel nullam creaturam natura sua esse beatam, affirmant. Sed creatura i. e. substantia supernaturalis non solo nutu Dei elevaretur, et natura sua foret beata. Ergo... *Maj.* quoad primum, est S. Cyrilli Alex. (4): «Creatura quippe et serva natura ad supernaturalia vocatur solo nutu et voluntate Patris.» Quoad secundum, S. Augustini (5): «Quamvis non omnis beata possit esse creatura... ea tamen quae potest, non ex seipsa potest; quia ex nihilo creata est.» Adde adversarios nullum posse Patrem afferre, qui pro eis stet; e contra Patres fere omnes cum de visione Dei loquuntur nostrae sententiae favere, ne dicam eam affirmare, constat ex allatis alibi (6) testimoniis.

2.º «Rationem a priori hujus veritatis reddere difficile est... Nihilominus censeo, ait Suarius (7) refutatis aliorum auctorum rationibus, rationem D. Thomae optimam esse, quantum pro capacitate materiae adduci potest.» Ea est quae his verbis D. Thomae continetur: «Relinquitur ergo quod cognoscere ipsum esse subsistens sit conaturale soli intellectui divino, et quod sit supra facultatem naturalem cujuslibet intellectus creati: quia nulla creatura est suum esse, sed habet esse participatum. Non igitur potest intellectus creatus Deum per essentiam videre, nisi in quantum Deus per suam gratiam se intellectui creato conjungit ut intelligibile ab ipso (8).» Creaturam ideo non posse videre Deum naturali virtute, quia non est suum esse seu Deus, breviter cum eodem Angelico (9) probatur ita: Modus cognoscendi sequitur modum essendi; sic sensus non cognoscit nisi res materiales; anima rationalis, quia unita corpori, non attingit spiritualia prout sunt in se, sed analogice ad res corporeas; angelus denique intuitive alios angelos, sed non Deum cognoscit. Atqui modus essendi Dei infinite excedit omnem modum essendi creaturarum; solum enim Deus est actus purissimus et simplicissimus, verbo suum esse; creaturae vero quotquot possibiles sunt semper admixtum habent aliquid potentialitatis et compositionis. Ergo nulla creatura quantumvis perfecta potest propriis viribus Deum intuitive videre (10).

(1) De Deo, l. 2, c. 9; in 3.º part. D. 31, sec. 6; De gratia, l. 8, c. 3.—(2) De Beatitudine, D. 4.—(3) De ent. sup. l. I, D. 23.—(4) In Joan. l. 1, c. 9.—(5) De civit. Dei, l. 12, cap. 2, n. 2.—(6) Vol. II, Disq. IV, n. 89.—(7) De Deo l. 2, c. 9, n. 3, 10.—(8) l. Q. 12, art. 4.—(9) Ibid.—(10) De hac ratione Suarius (Metaphys. D. 30, sec. 11, n. 14). «Et sane qui attente ponderaverit, hinc purissimum actualitatem divinae naturae cum ejus infinitate et immensitate conjunctam, inde vero limitatas vires naturales cujuscumque intellectus creati, et imperfectum modum illius, statim (credo) intelliget, esse per sese valde verisimile, non posse tam im-

Eadem assertio potest ulterius suaderi: a) De facto nullam Deus creavit substantiam supernaturalem. Ergo non est possibilis. *Conseq.* prob. Tum quia Deus universum ad suas perfectiones manifestandas condidit, et valde inconveniens cuique appareret eas sub modio pure possibilium reliquisse creaturas, in quibus divinae perfectiones plus elucere: tum quia accidentia supernaturalia, quae nunc existunt, videntur exigere tamquam subjectum proprium substantias naturales, si haec possibiles sunt. b) At divinam perfectionem videtur spectare Deum habere aliqua accidentia omni substantiae possibili creatae supernaturalia; tum quia magnificentiae Dei est plus posse dare creaturis, quam ipsae exigant; tum quia ejus omnipotentia minueretur, si ut auctor supernaturalis plus non posset, quam ut auctor naturae. Sed si dantur hujusmodi accidentia potissimum erunt visio et gratia propter eorum excellentiam et auctoritatem Patrum eas praedicantium, ut omnino gratiosas et supra naturam. Ergo...

10. Obj. 1.º Unio hypostatica est substantia supernaturalis modalis. Ergo et possibilis erit substantia absoluta supernaturalis.

Resp. *Nego conseq.* Etenim eodem modo argueretur, datur substantia supernaturalis modalis, cui debita est unio substantialis cum Deo, ergo possibilis est substantia, quae ex intrinsicis suis exigit unionem substantialem cum Deo, quod nemo theologorum patienter audiet. Disparitas in eo consistit, quod unio hypostatica suam excellentiam mutat ab extremis, quae conjungit, quum sit quaedam via ad communicandam humanitati divinam subsistentiam; substantia vero absolute supernaturalis non ex Deo, sed ex propria natura, quae esset mensura perfectionum ejus, excellentiam, ut ita loquar, divinam mutaret (1).

Obj. 2.º Si argumentum D. Thomae aliquid probat, neque intellectus roboratus lumine gloriae poterit Deum videre; nam complexus intellectus et luminis gloriae est etiam aliquid potentiale et compositum. Ergo ex capite potentialitatis et compositionis substantia supernaturalis minime repugnabit.

Resp. *Neg. conseq. antec.* Rationem declaro: est etiam aliquid potentiale et compositum, quod tamen sit instrumentum solius purissimae et simplicissimae naturae Dei ad eam videndam; conc. Aliter; neg. «Concedo, ait Suarius (2), intellectum etiam in formatum lumine gloriae habere modum essendi inferiorem illi,

perfectam facultatem suis viribus formare proprium conceptum tam excellentis objecti. Quod etiam aptissime declarat sensibile exemplum, quo usus est Aristoteles cum dixit, sicut se habet oculus noctuae ad lumen solis, ita comparari intellectum nostrum ad manifestissimam naturae. Addereque nos possumus infinita inaequalitate seu disproportione distare magis quamlibet intellectum creatum ab increato lumine divino, quam oculum noctuae a lumine solis; si ergo non solum oculus noctuae, verum etiam multi alii perfectiores non possunt solem in se directe intueri, quid mirum est, quod sit Deus invisibilis omni intellectui creato, propria et naturali virtute operanti?» Vide etiam Vol. II, Disquisit. IV, n. 92.

(1) Vide Vivam. De Deo, d. 2, q. 2.—(2) Metaph. D. 30, sect. 11, n. 30.

»quem Deus in se habet; nego tamen simpliciter consequentiam. »quia totum illud conjunctum non concurret, ut organum alicujus »essentiae creatae, cui commensuretur. Et hoc ipsum est, lumen »illud esse cujusdam superioris ordinis, in quo talem dicit habitu- »dinem ad Deum, ut nullam substantiam creatam possit respicere »tamquam radicale principium et fundamentum sui esse, et ideo »non posset ei esse connaturale. Adde vero, etiam visionem illam. »quae huic lumini est proportionata, habere in se inferiorem mo- »dum essendi, quam habet visio increata ipsiusmet Dei. Est tamen »singularis participatio illius visionis, et superat omnem visionem »connaturalem creaturae, eo quod immediate respicit ipsam Dei »essentiam prout in se est, tamquam proprius conceptus ejus.» (Vid. *Metaphys.* D. 30. sec. 11. nn. 13-19, 45-51.)

Obj. 3.º Dei omnipotentiae concedendum est posse quidquid repugnare non probatur. Sed non probatur substantiam supernaturalem repugnare. Ergo...

Resp. Dist. *maj.* Concedendum est certo posse quidquid certo non repugnat; conc. Certo posse id de cuius repugnantia dubitatur, neg. Nam, si ut fieri potest, vere repugnat, non poterit illud, cujus repugnantiam certo non probamus, Deus facere. *Min.* dist. Non probatur certo substantiam supernaturalem repugnare; conc. Non dubitatur ita ut probabilius sit repugnare; neg.

11. Rejecta possibilitate substantiae supernaturalis, sponte fluit omne ens supernaturale futurum accidens (1). Dividitur in actuale et habituale. Actuale comprehendit sub se omnes actus supernaturales elicitos a natura rationali; tam perfectos et absolutos, quam imperfectos et inefficaces. Habituale complectitur gratiam habituale omnesque virtutes infusas permanentes; tam theologicas, quam morales. De singulis in hac disquisitione et sequenti de virtutibus agendum est; nunc ut multam praefereus lucem omnibus dicendis, solum discutendum venit an idem objectum formale possit esse commune actui naturali et supernaturali.

Dico IV. Actus supernaturales suam supernaturalitatem a principio effectivo necessario desumunt, et probabilius, etiam necessario ab objecto formali.

12. *Nota. I.* Actus potest esse vel naturalis, si quoad suam entitatem et modum, quo elicitur, non praetergreditur id, quod est naturae debitum; vel supernaturalis quoad modum, si quoad suam entitatem non excedit naturam, excedit vero quoad modum, quo elicitur; e. g. ratione auxilii indebiti, vel supernaturalis quoad substantiam, cujus entitas vires potentiae creatae superat, ac proin-

(1) De Deo utrum sit supernaturalis. Plures negant, alii affirmant. Videtur potius questio nominis quam rei, cum omnis perfectio sit Deo naturalis et debita; nam nullam excellentiam tribuunt affirmantes, quam negantes non concedant, neque id, quod nituntur isti ab illis rejici potest. Deus sane dignitate et perfectione supra omnia etiam supernaturalia excellit: at non minus naturalia quam supernaturalia cum Deo connectunt, illamque exigunt.

de actus, ille est qui quidditativam connexionem habet cum gratia sanctificante. Dari hos actus quoad substantiam supernaturalem, licet aliqui veteres negarunt, est certum et potest breviter probari; quia actus salutares sunt media ad finem supernaturalem obtinendum; inter finem autem et media proportio ab omnibus exigitur; necesse est ergo ut actus perducentes ad consequendum finis supernaturalis sint etiam supernaturales quoad substantiam, sicut ipse est finis. De his actibus procedit quaestio proposita.

II. Varie auctores notiones objecti materialis et formalis exponunt, inde confusio; quam ut vites, objectum materiale est illud, quod propter aliud attingitur; objectum vero formale, quod attingitur propter se. Exemplum vulgare praebet aegrotus, qui vult scissionem venae (obj. materiale) propter sanitatem (obj. formale). Dividitur in objectum formale quod, et formale quo. «Formale »quod, ait Lössada (1), alias *ratio formalis quae*, est objectum »expresse attackum ab actibus quod identice participat seu contrahit »rationem formalem sub qua.» Haec, seu *objectum formale quo*, est: »ratio communis, vi cuius omne objectum particulare redditur »attingibile per actus alicujus potentiae vel scientiae.» Sic bonitas, aut bonum ut sic, est ratio formalis sub qua respectu voluntatis; quidquid autem expresse appetitur propter se est objectum formale quod (2). Alii auctores pro *formale quod* solum intelligunt ipsam rationem *motivam qua*; v. g. quando quis bonitatem Dei propter ipsam bonitatem Dei amat; *formale quo* est ipsa ratio *motiva qua* in alio existens, v. g. cum proximum amas, quia in eo relictur bonitas Dei, credis mysterio SS. Trinitatis, quia Deus dicit (3). (Confer. Urraburn S. J. Logica, L. 2. D. 4. c. 1. art. 4. n. 260.)

Ripalda egregius et copiosus in argumentis adversarius ita explicat: «*Ratio formalis sub qua* est intrinseca cognoscibilitas aut »amabilitas objecti, seu capacitas formalis intrinseca objecti ad »terminandum cognitionem vel amorem. (In praesenti questione »cognitionem vel amorem, naturalem vel supernaturalem.) *Ratio »formalis objectiva quae* ex parte objecti est bonitas seu veritas intrinseca objecti, quae fundat in objecto cognoscibilitatem seu amabilitatem ipsius (v. g. bonitas Dei ad ipsum amandum, revelatio »divina ad credendum)... *Ratio formalis sub qua extrinseca*, tenens »se ex parte potentiae, est denominatio extrinseca proveniens ob- »jecto ex aliqua conditione intrinseca potentiae ad agendum actum »necessaria, ut objectum esse conforme regulae supernaturali pro- »venit a cognitione supernaturalis necessaria potentiae ad agendum »actum supernaturalem (4).»

Lugo insignis etiam contrarius (5) ait: «Addit haec sententia

(1) De natur. et object. Logic. Disp. 2. c. 7. nn. 10, 11. *Cursus philosoph.*—
(2) «Habendus prae oculis in hac materia modus loquendi plurimum thomistarum, quibus *sola ratio formalis sub qua* est proprie objectum formale. Rationem vero *formalem quae* vel objectum *formale quod*, prout a nobis explicatum est, vocant objectum materiale proprium et per se.» (Lössada, l. c.)—(3) Hujus notationis usus fuit. Vol. I, Dis. II, de Relig. n. 70; Vol. II, Dis. V, de Poenit. n. 101.—(4) De ent. super. D. 45, sec. 8, lib. 3.—(5) De fide, D. 9, sect. 1, n. 2.

(i. e. negans specialitatem actus necessario desumi ab objecto formali) differre illos actus non per *objecta formalia quae*, sed per *rationes formales sub quibus*. Nam licet uterque actus tendat ad idem motivum, sub diversa tamen ratione formali: nempe unus terminatur ad illud motivum, quatenus attingibile per actum naturalem; alter vero ad idem quatenus attingibile supernaturaliter; quae non tam sunt duae rationes objectivae, quam duae attingibilitates provenientes ex diversitate actuum, quibus potest attingi.

Juxta Suarezium (1), quem hic sequimur, *formale quo* est: «ratio quaedam specialis propter quam objectum formale propter quod variat seu fit quasi aliud et aliter movet ad actum; sic in actu *fidei naturalis* motivum formale seu ratio credendi non est purum testimonium Dei, sed mixtum cum humanis signis, seu prout esse potest aliquo humano modo cognitum; in actu *fidei supernaturalis* motivum formale seu motivum est testimonium Dei purum, nempe hoc ipsum esse testimonium Dei eadem fide suscipiendo.»

III. His praeiactis concedunt omnes auctores, actum naturalem et supernaturalem posse in eodem objecto materiali convenire; nam eadem veritas v. g. Deum esse unum potest mihi innotescere fide supernaturali et cognitione naturali fundata sive in cognitione Dei naturali, sive in hominum testimonio, sive in aliis motivis. Item illi ipsi auctores, qui volunt actum naturalem et supernaturalem posse convenire in objecto formali quod, negant idem objectum formale quo, prout illud diverse explicant posse actui naturali et supernaturali esse commune. Tota igitur questio vertitur, an actus fidei v. g. naturalis possit elici ex eodem motivo, cogita puram Dei revelationem, quo actus fidei supernaturalis; idem intelligito de amore naturali et supernaturali propter bonitatem Dei, etc. Sententia negans est communior inter theologos; eam propugnant D. Thomas (2), Suarezius (3), thomistae generatim, alique plures; nihilominus sententia affirmans illustres nacta est defensores cum Scoto; inter nostros nominandi sunt Ripalda (4), Lugo (5), Arriaga (6), etc.; quare opinio nostra limites probabilioritatis non transcendit.

13. 1.^a Pars. Prob. 1.º Patres et Concilia una cum theologis exigunt necessario ad actum supernaturalem principium efficiens supernaturale; non aliter enim gratiae necessitatem ostendunt. Atqui si absque principio supernaturali posset actus supernaturalis consistere, nihil argumentum valeret. Ergo.

2.º Omnis effectus exigit causam proportionatam. Sed nulla datur effectui supernaturali proportionata causa nisi supernaturalis. Ergo.

14. 2.^a Pars. Prob. 1.º S. Paulus ad Thessalonicenses (7): *Ideo et nos gratias agimus Deo... quoniam cum accepissetis*

(1) De grat. l. 2, c. 11.—(2) l. Q. 77, art. 3; 1, 2, Q. 54, art. 2, etc.—(3) De grat. l. 2, c. 11.—(4) De ente super. l. 3, D. 45.—(5) De fide. D. 9, sect. 1.—(6) De fide. D. 14.—(7) 1.^a II, 13.

a nobis verbum auditus Dei, accepistis illud, non ut verbum hominum, sed, sicut est vere, verbum Dei. Unde, hic Apostolus fidem thessalonicensium judicat esse supernaturalem, ratione objecti formalis illius fidei; quia *accepistis illud, non ut verbum hominum, sed, sicut est vere, verbum Dei.* Atqui argumentum non teneret, si fides naturalis posset habere idem objectum formale, seu accipere verbum Dei, *sicut est vere verbum Dei.* Ergo.

2.º Si objectum formale actus supernaturalis posset esse objectum formale actus naturalis, tale objectum ex se non esset supernaturale, sed potius naturale. Sed hoc non est dicendum. Ergo. Major patet, quia illud objectum formale viribus naturae attingi posset; jam vero illud solum dicitur supernaturale, ad quod ut tale vires naturae non se porrigunt; sic dicitur habitus supernaturalis, quia per actus naturales adquiri non potest; et actus supernaturalis, quia solis naturae viribus effici non potest. Min. prob. Si objectum formale actus supernaturalis quod substantiam non esset ex se supernaturale: a) Destrueretur fundamentum necessitatis gratiae ordinis supernaturalis, nam si formale illud motivum est naturale, non erit necessarius habitus supernaturalis nec gratia ad elicendum actum illi objecto et motivo proportionatum quantum ipsum postulat. b) Adstrueretur doctrina communiori doctorum et Angelici contraria: «Natura diligit Deum super omnia» prout est principium et finis naturalis boni, charitas autem secundum quod est objectum beatitudinis (1). «Charitas diligit Deum ut beatificantem (2).» Confer etiam 1, 2, Q. 62, ar. 1; Q. 63, ar. 4.

3.º Actus specificantur ab objecto et quidem formali, ut commune vult effatum. Sed actus supernaturales specie differunt a naturalibus. Ergo necessario habent diversa objecta formalia. Confirmatur ex D. Thoma, qui: a) generatim docet actus, habitus, potentias distingui ex objecto formali; sic affirmat habitus specie distingui, «secundum objecta specie differentia (3); b) speciatim de quaestione, quam versamus: «virtus infusa et acquisita non solum differunt secundum ordinem ad ultimum finem, sed etiam secundum ordinem ad propria objecta (4).»

Reponunt adversarii loqui S. Thomam de *objecto formali quo*; verum charitatis exemplum evertit eorum responsum; nam in eo exigit D. Thomas, et Deum amari sub ratione supernaturali (*object. formale quo*), et Deum amari non ut auctorem naturae tantum, sed ut auctorem gratiae (*object. formale quod*).

4.º Juxta Patres et Concilia gratia est absolute necessaria ad opus salutare, quia hoc opus in se est excellentioris ordinis quam natura. Unde sic arguitur: vel iudicatur esse excellentioris ordinis quam natura ratione objecti formalis, vel ratione principii efficientis, vel ratione ordinis ad vitam aeternam. Si primum, habemus quod intendimus; si secundum, jam supponit, ait Suarezius (5), «diversitatem essentialem in ipsis actibus secundum se spectatis; ideo enim unus illorum postulat principium effectivum distinctum et

(1) D. Thom. 1, 2, Q. 109, ar. 3, ad 1.—(2) Ibid. ad 3.—(3) Ibid. Q. 54, art. 2.—(4) Ibid. Q. 63, art. 4, ad 2.—(5) De grat. l. 2, c. 11, n. 22.

»altioris ordinis, quia secundum naturam et speciem suam est altioris ordinis (1).» Tertium non potest admitti, quia agitur de actibus entitative et quoad substantiam supernaturalibus, qui ideo ad vitam aeternam relationem dicunt, quia sunt excellentioris ordinis quam natura. (Vid. De Poenit. D. V. n. 86. Vol. III.)

15. Obj. 1.º Haeretici credunt mysteria fidei, quae non negant, eodem ducti objecto formali, nempe auctoritate et revelatione divina, propter quem credunt catholici: patet ex firmitate iudicii et adhaesionis ad eas veritates, quae est tanta, quanta in catholicis. Sed fides haeticorum est naturalis. Ergo...

Resp. Nego *maj.* Nam in haeticis ratio credendi mysteria, quae non negant, non est purum verbum Dei, sed mixtum cum humanis rationibus; in catholicis vero assensus fidei pure fundatur in testimonio Dei; hoc ipsum nempe esse verbum Dei eadem fide suscipiendo, et veracitatem Dei eadem fide credendo. Estimatio haeticorum, ipsorumque daemonum, qui *credunt et contremiscunt* (2), tantum naturaliter, non fundatur in veritate Dei hoc ipsum de se revelantis, sed in lumine naturali, quo id cognoscitur. Quod Deus illa, quae credunt, dixerit, sciunt aliqua signorum evidentiā, vel probabilitate vehementi, simul cum aliqua traditione humana, ut ex his omnibus confletur ratio, seu motivum assentiendi naturaliter mysteriis a Deo revelatis. Nobis consentit D. Thomas (3): «Haeticus... non tenet eodem modo (articulos fidei), sicut tenet eos fidelis, scilicet simpliciter inhaerendo primae veritati... sed tenet ea, quae sunt fidei, propria voluntate et iudicio.» Adhaesionem tandem et firmitatem iudicii haeticorum non esse tantam, quantum catholicorum, ex facilitate, qua in sua fide variant satis constat.

Obj. 2.º Ex eodem motivo bonitatis divinae Deus potest diligere tam amore naturali, quam supernaturali; si enim cognoscitur cognitione naturali, erit amor naturalis; si cognoscatur per cognitionem supernaturalem, erit supernaturalis. Ergo...

Resp. Nego assertum. Rationem dist. Erit amor naturalis vel supernaturalis mutato objecto formali: conc. Eodem objecto formali: neg. Bonitas Dei spectata ut est auctor naturae habet, tum ratione naturalis dependentiae creaturae, tum ratione Dei ut primi principii et ultimi finis creaturae naturaliter proportionati, vinculum quoddam naturale praebens rationem naturaliter amandi Deum

(1) Id videtur fateri Lugo (De fide. D. 9, sect. 1, n. 18) cum scribit: «Eadem honestas temperantiae v. g. potest proponi voluntati dupliciter. Primo ut lumine naturae manifestata; secundo ut testificata a Deo consulente vel praecipiente temperantiam... Comparando ergo hos duos amores honestatis et temperantiae inter se, licet uterque tendat ad eandem honestatem; alter tamen tendit ad eam honestatem in se apparentem; alter ad illam honestatem non in se apparentem, sed in revelatione et manifestatione divina; quare jam ex parte motivi apparet aliquid diversum in uno actu et in alio.» Inferius solvens difficultatem addit: «ob-»
jectum tamen ipsius actus fidei est vere motivum. Objectum autem non est sola honestas temperantiae, sed honestas temperantiae connexa cum revelatione Dei, quod totum tenet se ex parte objecti illius actus et quod totum movet ad amorem temperantiae.» — (2) Jacob. II, 19.—(3) 2, 2^{ae} Q. 5, art. 3.

constituensque objectum formale amoris naturalis. Eadem Dei bonitas spectata ut communicabilis per gratiam non habet naturale vinculum cum creatura, et sub hoc respectu constituit objectum amoris supernaturalis; unde licet Dei bonitas in se una sit et simplicissima, sub ratione tamen duplicis motivi distinguitur, unum quod amorem naturalem, alterum quod amorem supernaturalem fundet.

Instabis: facta propositione supernaturalis objecti fidei, Deus potest negare auxilium adjuvans physice seu concursum supernaturalem ad actum fidei, relicto naturali concursu. Sed tunc intellectus posset assentiri cum solo generali concursu, et ex eodem motivo, quia non habet aliud. Ergo...

Resp. Conc. *Maj.*; *Min.* neg. Nam posset quidem intellectus in eo casu, «licetere actum aliquem, illum tamen futurum esse naturalem ex motivo naturali diverso a motivo christiana fidei. Quia licet objectum sit propositum sub ratione supernaturali, semper aetiam adiungitur ratio naturalis sufficiens ad assentiendum vel volendum naturaliter, et tunc potentia secundum naturalem vim operatur, quia per actuale motionem superiorē non amplius elevatur.» Ratio est, «quia fidei objectum, dum proponitur ut credendum ex auctoritate Dei, semper fit etiam credibile per rationes humanas manducentes hominem ut elevari possit ad credendum altiori modo... Hinc ergo facile fieri posset, in eo casu, ut intellectus destitutus superiori auxilio, fidei assensum praebet veritati propositae, non tamen ex motivo fidei supernaturalis, quia non ex pura Dei auctoritate, sed ex motivis et rationibus humanis, sub quibus illa proponitur et cum quibus illa coniungitur, quando assensus est mere humanus et acquisitus (1).»

Obj. 3.º Honestas propria virtutum moralium v. g. iustitiae et misericordiae, quae constituit earum objectum formale, est certo attingibilis per actum naturalem, ut nemo negat. Sed idem objectum attingi etiam potest per actum supernaturalem; nam aliter actus supernaturalis virtutum moralium non posset esse v. g. iustitiae aut misericordiae aut alterius virtutis, cum non haberet objectum proprium illarum virtutum. Ergo...

Resp. Dist. *min.* Idem objectum attingi potest per actum supernaturalem, diverse objective apprehensum; conc. Identice objective apprehensum; subdist. per actum supernaturalem quoad substantiam; neg. quoad modum; conc. Exemplo declaratur: iustitia tam naturalis quam supernaturalis solvit debitum propter jus servandum; sed illa tamquam officium solius naturae, haec tamquam medium elevatum ad servandum et prosequendum ordinem supernaturalem. Hinc est inter ipsas (et respondeo ad inconveniens illatum) duplex convenientia materialis et omnimoda diversitas formalis: conveniunt materialiter in solutione debiti, in prosecutione juris; sed honestas juris unius est pure terrena, alterius tota caelestis; nec sejungenda est in virtutibus moralibus supernaturalibus elevatio a rationibus formalibus iustitiae, misericordiae, etc.;

(1) Suar. (De grat. L. 2, c. 11, n. 34.)

nam ipsae rationes formales, quibus materialiter conveniunt cum virtutibus naturalibus, elevantur ad ordinem supernaturalem. Si enim ipsa honestas, quae intenditur, non esset elevata, actus supernaturales, circa eam versantes, essent supernaturales quoad modum tantum, non quoad substantiam de quibus agimus.

Instabile Sufficit motivum virtuti morali naturali et supernaturali commune esse attingibile et actu naturali et actu supernaturali, ut priori modo sit objectum naturale, posteriori vero supernaturale. Ergo sufficit diversitas in modo tendendi ad idem objectum, quin requiratur in motivis diversitas objectiva.

Resp. Neg. *anteq.* «Illa duplex attingibilitas nihil vel absolutum, vel respectivum secundum rem addit illi motivo, sed tantum relationes rationis fundatas in denominationibus extrinsecis sumptis a duobus actibus, qui possunt elici ex tali motivo.» Praeterea: «motivum esse supernaturale non est denominatio extrinseca, sed est excellentia motivi superantis vires naturales intellectus creati; ideoque si intellectus creatus potest suis viribus absolute velle, vel assentiri ex tali motivo specifico, secundum ultimam ac propriam rationem suam spectato, tale motivum non potest dici supernaturale, sed naturale (1).»

Obj. 4.º Potest alicuius per actus, quorum objecta sint pure naturalia, se disponere ad fidem et gratiam; ut infidelis, qui ex iis, quae facta sunt, invisibilia Dei cognoscat, ipsumque quaerat, amet ac tandem credat. Sed nemo potest se disponere ad fidem et gratiam nisi actibus supernaturalibus. Ergo...

Resp. Dist. *Maj.* Se disponere potest actibus objectis, negative; conc. vel trans. Positive; neg. Infidelis, si facit quod in se est, perveniet ad fidem, vi illius dicti: «facienti quod in se est Deus non denegat gratiam;» de quo postea disserendum est.

CAPUT I.

De gratia actuali secundum se ejusque proprietatibus.

16. *Praenotandum.* Definitio gratiae ejusque partitiones. Gratia vocabulum multiplici sensu accipi potest (2). S. Thomas potiores tradit his verbis (3): «secundum communem modum loquendi tripliciter gratia accipi consuevit: uno modo pro dilectione alicujus, sicut consuevimus dicere quod iste miles habeat gratiam regis, id est, rex habet eum gratum; secundo sumitur pro aliquo dono gratis dato, sicut consuevimus di-

(1) Suar. De grat. L. 2, c. 11, nn. 14, 15.—(2) Vide Mazellam Card. De grat. Christi. D. 1, ar. 3.—(3) 1, 2, Q. 110, ar. 1; Suar. De gratia, Proleg. 3, c. 1.

scere: hanc gratiam facio tibi. Tertio modo sumitur pro recompensatione beneficii gratis dati, secundum quod dicimus agere gratias beneficiorum. Quorum trium secundum dependet ex primo, ex amore enim, quo alicuius habet alium gratum, procedit quod aliquid ei gratis impendat; ex secundo autem procedit tertium, quia ex beneficiis gratis exhibitis gratiarum actio consurgit.» Infra addit: «Quantum ad primum... quia bonum creaturae provenit ex voluntate divina, ideo ex dilectione Dei, qua vult creaturae bonum profuit aliquod bonum in creatura... Et secundum hujusmodi boni differentiam differens consideratur dilectio Dei ad creaturam: una quidem communis, secundum quam diligit omnia quae sunt (1), secundum quam esse naturale rebus creatis largitur; alia autem dilectio est specialis, secundum quam trahit creaturam rationalem supra conditionem naturae ad participationem divini boni; et secundum hanc dilectionem dicitur aliquid diligere simpliciter... Sic igitur per hoc quod dicitur homo gratiam Dei habere significatur quiddam supernaturale in homine a Deo proveniens.» Hinc gratia theologice et simpliciter sumpta, descriptiva definitur: donum Dei gratis collatum, omne naturae debitum excedens et ad salutem aliquo modo conferens (2).

Gratis collatum, constat ex Apostolo (3): *Si autem gratia, jam non ex operibus; alioquin gratia jam non esset gratia*, ut enim ipse praemisera (4): *Ei... qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum*; ubi rationi gratiae oppositam esse rationem debiti aperte affirmat. S. Augustinus gratiae doctor, quia eam adversus pelagianos propugnavit, passim eodem modo loquitur (5): v. g. *Quid est gratia? gratis data. Quid est gratis data? donata non reddita.* Atque ita esse, ex nativa significatione vocis graecae χάρις; i. e. donum gratuitum, ex Philospho (6) confirmatur, cum ait gratiam esse, «per quam is, qui possidet, dicitur gratificari ei, qui indiget, non pro ulla re, neque ut aliquid sit ei, qui tribuit, sed ut illi aliquid.»

Omne debitum naturae excedens, nam aliter jam non esset omnino gratis collata; et quamvis, ut notarunt Patres Africani, inter quos S. Augustinus (7), «quodam non improbanda ratione dicitur gratia Dei, qua creati sumus, ut non nihil essemus... sed homines...; alia est tamen qua praedestinati vocamur, justificamur, glorificamur... Hanc apostolica doctrina gratiam istam nomine appellat... Illam vero gratiam, qua creati sumus homines, etiamsi ita appellandum non immerito intelligimus, mirum est

(1) Sap. XI, 25.—(2) Conf. Suar. proleg. 3, c. 2.—(3) Rom. XI, 6.—(4) Ibid. IV, 4.—(5) In Joann. tr. 3, n. 9.—(6) L. 2, Reth., c. 7.—(7) Epist. 177.